

Orlenko O. V.

International University of Business and Law

INVESTMENT STRATEGY OF CEREAL INDUSTRY DEVELOPMENT
AS THE CORE OF COMPETITIVENESS OF THE SOUTHERN REGION**Summary**

The problems of cereal industry, analyzed the factors influencing investment decisions. Made grouping sub-sectors of food industry in Ukraine in terms of investment attractiveness. Considered strategy of investment development of the regions of Ukraine.

Keywords: cereal industry, private sector development of the regions competitiveness.

УДК 332.14(477)

Прямухіна Н. В.

Черкаський державний технологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ
ТА ЇХ РОЛЬ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розкрито теоретичні особливості ринкових трансформацій. Визначено, що їх ключовою складовою є регіон зі своїми специфічними особливостями щодо розвитку, сприйняття та прояву ринкових змін. Сформульовано концептуальне бачення ринкових трансформацій в Україні та обґрунтовано їх значущість для визначення майбутніх станів, гармонізації і консолідації відносин, економічних інтересів учасників регіональних ринкових відносин.

Ключові слова: ринкові трансформації, квазіринкові процеси, транзитологія, регіон, інформаційна економіка.

Постановка проблеми. Розвиток української економіки відбувається поступово, має риси активного ринкового спрямування та визнання у світовому співтоваристві. Сучасні моделі переходу від різних форм адміністративних організацій економічних систем до адміністративно-ринкових та суто ринкових мають назву ринкової трансформації. Економічні науки вивчають ці складні процеси та визначають самостійний напрям досліджень – транзитологію економік та регіонів. Цей напрям займається дослідженням переходу (транзиту), під яким ми розуміємо, у найбільш загальному сенсі, перехід типу економіки з одного якісного стану в інший.

Дослідження питань теорії сучасних транзитивних систем має походження з початку ХХ ст. Саме у ці часи було визначено та доведено особливість суспільств та окремих регіонів, що перебували у стані активних змін-трансформацій (в літературі економю in transition). Специфічні характеристики розвитку таких соціальних та економічних систем не відповідали загальним уявленням та системам знань. Мали місце значні розбіжності у часових межах реформ (у більшості випадків скорочення часу); наявність нехарактерних комунікацій та інфраструктурного забезпечення; особливості удосконалення інститутів суспільного відтворення. Економічні системи, що перебувають у фазі трансформаційних змін (перехід від одного стану розвитку до іншого), накопичують значну кількість характерних рис, особливостей процесів, що принципово відрізняються від систем, які перебувають у стані стаціонарного розвитку. Це значною мірою фаза активного еволюціонування, що фактично відповідає і революційним змінам.

В межах трансформаційних систем фактично не діють базові закони та закономірності розвитку, які є відповідальними за ефективні зміни, у більшості випадків присутні квазіпроцеси. У теорії та методології ринкової трансформації мова йде саме про квазіринкові процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань теорії та методології транзитивних економік сьогодні присвячено дуже багато монографій, статей, конференцій. На думку українських науковців, таких як З. Варнілій [1; 2; 3], В. Геєць [12; 13; 14], М. Долішній [4], В. Дубіщев [5; 6], О. Фінагіна [7; 8], питання трансформаційних змін є дуже актуальним та визначальним з урахуванням руху суспільства від епохи соціалізму до сучасних світових стандартів організації демократії та ринкового прогресу європейського типу. Такі актуальні процеси є відображеними в сучасній системі знань регіональної економіки та регіонального менеджменту. Але дослідження, що є орієнтованими на перспективне визначення станів регіональних господарських систем, все більше орієнтуються на ринкові процеси економічного зростання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на дослідження, наявні у цій сфері, недостатньо розглянуті теоретико-методологічні основи регіональних ринкових трансформацій, їх ключові особливості.

Мета статті – розкриття теоретичних особливостей ринкових трансформацій та їх роль для регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова трансформація, в самому широкому трактуванні, це перехід від одного стану економічної системи ринкового типу до іншого, більш високо-розвиненого. Тобто щоб можливо було зафіксувати процеси ринкової трансформації, повинні відбуватися прогресивні зміни та нарошуватися характерні ознаки ринковості не лише у сфері економічних відносин, а і в соціальній, культурній, інформаційній. Наприклад, перехід від квазіформ ринкових утворень до реального ринкового середовища, формування засад та передумов ефективності ринків, активні зміни в структурі та організації ринкового середовища тощо. Це – приклад ринкових процесів. Відповідно, формування ринкової культури,

залучення світового досвіду організації ведення бізнесу – це культурна трансформація.

Трансформаційні ринкові системи мають низку характерних ознак, які не є відображенням лише економічної складової: перехід від спрощених (не-ефективних) форм організації до вищих (ефективних), гармонізація ринкових відносин на основі балансу інтересів, соціалізація ринкових перетворень, поява новітніх процесів державного, галузевого та регіонального регулювання, формування засад розвитку ринкової культури тощо [9].

Концептуальне бачення ринкових трансформацій в Україні є відповідним до світового прогресу розвитку ринкової економіки (рис. 1). Але є окремі відмінності, особливості передумов змін, наявність національних характерних конфліктів і проблем. Кожна національна економіка в системі перехідних процесів формує свої знання та накопичує досвід.

До особливостей та характерних рис розвитку української ринкової трансформації належать такі першочергові питання: складності процесів регіоналізації, активний розвиток квазіринкових утворень та процесів, впливовість європейського досвіду, стрімкі процеси інтернаціоналізації і глобалізації ринкового середовища тощо.

Методологічне підґрунтя визнання квазіринкових процесів варто визнавати як нестандартний (значною мірою прискорений) перехід одних інститутів в інші (адміністративних у ринкові). Виштовхуються неефективні старі інституціональні утворення та отримують визнання нові. Як результат – поява принципово нових закономірностей та тенденції в полі макро-, мезо-, мікро-, нанопроцесів відтворення регіонального простору [9; 13].

Підкреслимо, що стаціонарні системи не є антиподами трансформаційних. В межах стаціонарних економічних систем теж присутні перехідні явища та риси, наприклад, в часи кризи, проведення системних реформ, соціальних конфліктів та інших суспільних негараздів. Але вони мають велику розбіжність у визначенні базових характеристик та процесів розвитку.

Науковці розуміють, що питання визначення майбутнього багатьох країн світу різних континентів, різноманітних рівнів економічного та соціального розвитку формується в процесі переходів від одного стану до іншого. Такі перехідні процеси можуть носити як позитивні зміни та формувати світовий досвід прогресу, так і негативні, які теж потрібно вивчати.

Сучасне прискорення ринкової трансформації в Україні та її регіонах слід пов'язувати за формуванням чіткої парадигми у процесах розвитку: «теоретична платформа трансформування-методичні засади – практичні дії та управлінські технології».

Зміни, що формують прогрес розвитку суспільства є скорегованими та синергетично пов'язаними з успіхом у межах регіональних утворень. Вирішення системних питань, конфліктів та проблеми створення системи знань науково обґрунтованої платформи для розробки засад регіонального розвитку передбачає визначення ефективних змін, зрушень у регіональних господарських комплексах. Базовою, ключовою складовою ринкової трансформації постає «регіон» та «ринковий простір» у системній взаємо-

дії та єдиному механізмі прогресивних зрушень.

В межах дослідження регіон визначається як об'єкт дослідження в системі цілісності та складових комплексу національного господарства. За рахунок адаптації методологічного принципу наукових економічних досліджень – це складне утворення, що має стійкі різнорівневі зв'язки, єдину ресурсну базу та загальний соціоекономічний простір [14].

Цілісність регіональних утворень є прообразом соціальної, економічної, ринкової моделі відтворення. Метою розвитку такої моделі є ефективне задоволення соціальних потреб населення. Завданнями регіонального менеджменту в процесах відтворення регіонів, як системних об'єктів, постають:

ефективний економічний та науково-технічний розвиток, соціальний прогрес, нарощування ринкового потенціалу, культурна та інформаційна безпека, формування міжрегіональних зв'язків.

Теорія та методологія регіональної економіки поширюють розуміння розмаїття трансформацій як за змістом, так і за масштабами. І сам регіон як об'єкт управління є універсальним явищем з характеристиками інтегрованої системи та наявністю принципових відмінностей, специфічних характерних рис, які проявляються по-різному на регіональному та національному рівнях (табл. 1).

Представлений процес є складним, несиметричним у своїй дії як на національному, галузевому, так і на регіональному рівні. Таке відображення зв'язків у процесах національної ринкової трансформації визначає необхідність більш інтенсивного вивчення та наукового обґрунтування економічних, соціальних, інформаційних процесів у межах конкретного регіонального просторового середовища. Домінуючим підходом у складних процесах дослідження питань ринкової трансформації є визнання пріоритетності інтересів в межах національного господарства України.

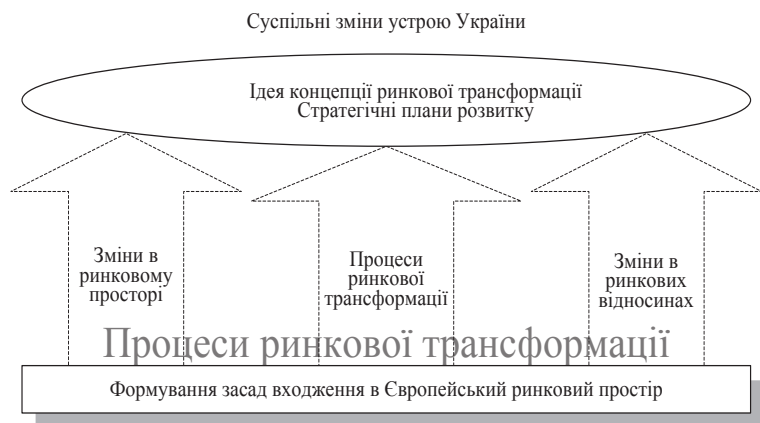

Рис. 1. Концептуальне бачення ринкових трансформацій в Україні

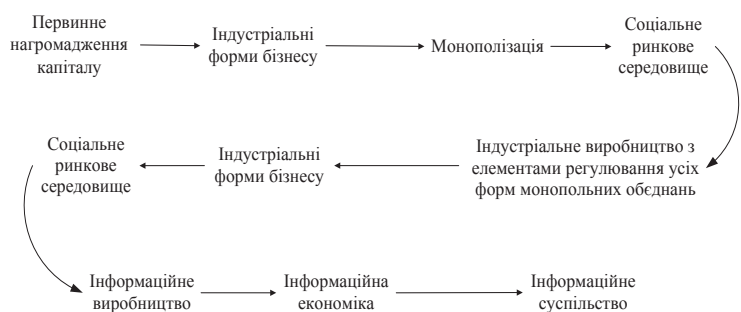

Рис. 2. Етапи переходу від неринкової до ринкової моделі розвитку

Таблиця 1
Вплив трансформаційних змін
у регіонах на загальнонаціональні процеси
ринкової трансформації

Характеристика та загальна спрямованість впливу	Загальнонаціональні процеси ринкової трансформації	Трансформаційні зміни в регіонах
Ринковий	Формування єдиного ринкового простору	Формування регіональної ринкової спеціалізації та кооперації
Економічний	Відтворення ринкового національного простору	Формування пріоритетних напрямів розвитку ринку
Ринковий	Консолідація процесів ринкового відтворення	Стійкий та стабільний розвиток регіону
Ринковий	Ефективний розвиток регіональних ринків	Диверсифікація ринкових регіональних процесів
Соціальний	Прискорення формування соціальної орієнтації ринкового розвитку	Формування новітніх сегментів ринку соціальних послуг
Геополітичний	Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності українських ринкових агентів	Перехід на світові стандарти (європейські) ведення бізнесу

В Україні відбувається перехід від неринкової моделі розвитку, так званого соціалізму, до ринкової моделі із визнанням пріоритетів національних інтересів. Цей шлях є досить тривалим, він поступово відображає проходження національної економічної системи загальним шляхом розвитку капіталізму. У системі знань економічної теорії це шлях та генезис, що складається з таких етапів (рис. 2).

Такий загальний шлях розвитку Європейського Союзу, його ринкового простору та регіонів Європи [13; 14].

Значущість економічних трансформацій ринкового спрямування сьогодні обговорюють в системі

визначення майбутніх станів, інститутів гармонізації та консолідації відносин, економічних інтересів. Але стани та перспективи ринкової трансформації в різних регіонах України є різними. Це пов'язано з економічними процесами, які мають об'єктивний характер. По-перше, наявність різних детермінант економічного розвитку та зростання (географічних, ресурсних, соціокультурних), по-друге, різна галузева структура, по-третє, різна структура ринкового середовища, наявність фрагментарності галузевих ринків, культурного та етнонаціонального розмаїття та різноспеціалізований економічний і соціокультурний потенціал.

Висновки. В цілому варто визнати, що різниця між регіонами України не є принциповою, але по-різному розташовані копалини, є різниця в кліматі, рекреаційних ресурсах, рослинництві. Відмінності в історично-економічному розвитку сформували розбіжності в процесах спеціалізації та кооперації, розміщенні підприємств, якісних та кількісних показників розвитку інфраструктури. Впливові регіональні розбіжності формують особливості появи та мобільності капіталів, транспортної інфраструктури, ринкової спеціалізації та кооперації, навичок та форм використання робочої сили, а також наявності сировини різноманітних копалин. Такі розбіжності забезпечують появу системних зв'язків між регіонами та світовим співтовариством. І, відповідно, виникає різниця в показниках розвитку регіональних економік (темпи розвитку, структура та динаміка галузей, розміри базових показників – валового продукту, продуктивності праці тощо). Формується різниця в ринковому просторі регіональних утворень – обсяги та структура ринків, форми та технології організації ринків, їх інфраструктури тощо. Кожен регіон має свій неповторний образ ринкового середовища, ринкові центри та системні приналежності до галузей. І саме сукупність такого розмаїття формує неповторність національної економіки, її інтегровану силу регіональних господарських комплексів.

Список літератури:

1. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія. За ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
2. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія. За ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2005. – 498 с.
3. Матеріали сайту <http://www.econom.univ.kiev.ua/teaching-staff-fin/227-2011-01-07-06-26-31>
4. Долішній М.І., Беленький П.Ю., Бойко Є.І. та ін. Регіональна політика: методологія, методи, практика. – Львів: ДПА Друк, 2001. – 720 с.
5. Дубіщев В.П. Регион в системе отношений хозяйственного комплекса страны. – Полтава: Полтава, 1996. – 184 с.
6. Дубіщев В.П. Методологія економічних досліджень в умовах глобалізації: збірник наукових статей учасників П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції ПНПУ ім. В.Г. Короленка. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – С. 71-73.
7. Фінагіна О.В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування: монографія / НАН України; Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 228 с.
8. Фінагіна О.В. Развитие малого и среднего бизнеса в структуре экономических отношений города: монография. – Социально-экономическое развитие городов промышленного региона / В.Н. Амитап, В.В. Финагин, А.А. Лукьянченко и др. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, ООО «Юго-Восток, лтд», 2002. – 254 с.
9. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання, за ред. Гейця В.М. – Київ: Ін-т. екон. прогнозув., 2000. – 432 с.
10. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку – Національна академія наук України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Віддруковано у ВПЦ «Експрес», 2009. – 864 с.
11. Геєць В.М. Реструктуризація економіки в контексті переходу України на принципи сталого розвитку: збір. Проблеми сталого розвитку, 1998. – С. 66-75.
12. Геєць В.М. Нужно стимулирование предпринимательскую инициативу, а не иждивенческие настроения // Экономические известия. – 20.03.2008.
13. Arvay J., Vértés A. Rejteni, ami rejthető // Figyelő. – 1994. – Feb. 24. – 26-27 old.
14. Dr. Domszky G. // Európai Utas. – 1994. – № 1. – 3-8 old.

Прямухина Н. В.

Черкасский государственный технологический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РЫНОЧНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ И ИХ РОЛЬ ДЛЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

В статье раскрыты теоретические особенности рыночных трансформаций. Определено, что их ключевой составляющей является регион со своими специфическими особенностями развития, восприятия и проявления рыночных изменений. Сформулировано концептуальное видение рыночных трансформаций в Украине и обоснована их значимость для определения будущих состояний, гармонизации и консолидации отношений, экономических интересов участников региональных рыночных отношений.

Ключевые слова: рыночные трансформации, квазирыночные процессы, транзитология, регион, информационная экономика.

Priamukhina N. V.

Cherkassy State Technological University

THEORETICAL FEATURES OF THE MARKET REFORMS AND THEIR ROLE FOR THE REGIONAL ECONOMY

Summary

In the article presents the theoretical aspects of market transformation. Determined, that their key component is the region with the specific features of the development, perception and existence of market changes. Formulated a conceptual vision of market transformations in Ukraine and substantiates the importance of the economic transformation of the market to determine future States, harmonization and consolidation of relations of economic interests of participants of the regional market relations.

Keywords: market transformation, quaset processes, transitology, region, information Economics.

УДК 334.785.2.001.85(47)

Різак Т. В.

Ужгородський національний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

Стаття присвячена проблемам зарубіжного досвіду діяльності кластерів в контексті їх класифікації (розподіл за типами кластерів). Проаналізовано англо-американський варіант кластеризації у США, Великобританії, Канаді та Японії, а також кластерні моделі в континентальній Європі на прикладі Німеччини, Франції, Фінляндії. Серед європейських країн з перехідною економікою виділені провідні кластери Угорщини, для розвитку яких є всі передумови на Закарпатті.

Ключові слова: кластер, зарубіжний досвід, класифікація, глобалізація, англо-американський варіант, континентальна Європа, країни з перехідною економікою.

Постановка проблеми. Міжнародний досвід здійснення кластеризації в національних економіках промислово-розвинутих країн та європейських країн з перехідною економікою є актуальною і важливою проблемою соціально-економічного розвитку регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжний досвід функціонування і розвитку кластерів та їх вплив на соціально-економічний розвиток країн світу всебічно дослідили та обґрунтували М. Енрайт [1] та С. Розенфельд [2], С. Соколенко [3], Г. Семенов і О. Богма [9] та ін.

Метою статті є узагальнення міжнародного досвіду функціонування кластерів в умовах глобалізації та регіоналізації, які є потенційними двигунами економічного зростання національних економік.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день вже накопичені значний зарубіжний досвід та досягнення позитивних результатів від діяльності кластерів, що сформувалися, як правило, на добровільній приватній ініціативі та за посередництвом й участю центральних органів влади. Цей досвід особливо цінний для України та її регіо-

нів. Зокрема, заслуговують на увагу дослідження М. Енрайта [1, с. 59], який, удосконаливши класифікацію кластерів за методикою С. Розенфельда [2], розробив схему глобального розподілу кластерів різного типу (табл. 1)

Таблиця 1
Глобальний розподіл за типами кластерів

Типи кластерів	Кількість	Частка в %
Працюючі	98	61,3
Приховані	25	15,6
Потенційні	28	17,5
Політично керовані (Policy driven)	6	3,8
Приймаючі бажане за дійсне (wishful-thinking)	3	1,8
Всього	160	100

Доповнено автором

У наведеній таблиці категорія wannabe С. Розенфельда була розподілена М. Енрайтом ще на три категорії: